

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

MARS 3 · 98

Silverskatten från regalskeppet Kronan

Charles Lindbergh på medalj

Numismatiskt korsord

Pris 20 kr

Om är ödet.
Om är
möjligheterna.
Om är omtanke.

Vi kan hjälpa dig med alla frågor om pensionen, försäkringsskyddet och sparpengarna.

Trygghet för generationer

A'DOFF GRUPPEN AB® **Konsulter i ekonomistyrning**

A'doff Gruppen erbjuder konsultativt stöd till företag och offentlig sektor.

Vi har stor erfarenhet av att arbeta i projektform inom följande arbetsområden:

- *Verksamhetsutveckling*
- *Finansiering och likviditetsstyrning*
- *Budgetering och redovisning*
- *Ekonomisystem*
- *Bokslut och årsredovisning*
- *Dagligt konsultstöd för ekonomiadministration i Agresso, Cosmos mfl system*
- *Revision via A'doff Revision*

A'doff Gruppen AB
Telefon: 08-32 87 03
Telefax: 08-30 87 16
Besöksadress: Dannemoragatan 20
Postadress: Box 23077
104 35 Stockholm

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

har en upplaga på 1.400 ex.
Ca 1/10 av dessa når utanför Sverige
– Norden, Europa, USA.
Tidningen kommer ut med 8 nr per år.

För annonsering kontakta Frédéric Elfver,
tel 08-777 68 12 (kvällstid och helger),
personsökare 0740-19 36 25.

Prisexempel:

1/1 sida (151 × 214 mm)	1.800:–
2:a omslagssidan	2.200:–
4:e omslagssidan	2.500:–
1/2 sida (151 × 105 mm)	1.000:–
1/4 sida (72 × 105 mm)	500:–
1/6 sida (47 × 105 mm)	350:–
1/12 sida (47 × 50 mm)	175:–

Sista materialdag: Den 1:a i månaden före utgivning.
Heloriginal eller manus och gärna skiss
sändes till Frédéric Elfver efter överenskommelse.

*Annonser som ej är förenliga med
SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs.*

Auktion 137

20 april 1998

Plats/tid: Kungliga Myntkabinettets lokaler, Slottsbacken 6, Gamla Stan, Stockholm. Klockan 18.30
Visning av objekten sker auktionsdagen: Klockan 17.00 - 17.50, lokal enligt ovan.

För att få bjuda på SNF:s auktioner måste du vara medlem i någon till Nordisk Numismatisk Union ansluten förening. Medlemmar i till SNF anslutna klubbar/föreningar måste gemensamt lämna bud i sin klubbs/förenings namn. Kontant betalning gärna med check, som skall utställas på auktionsförrättaren. Äganderätten övergår till köparen då full betalning erlagts. Eventuella reklamationer skall för att kunna beaktas framföras senast en vecka efter att inköpta objekt erhållits.

Frånvarande medlemmars uppdrag för inrop vid auktionen mottages av auktionsförrättare Jan Karlsson, Götgatan 3, 753 15 UPPSALA. Anbud skall vara auktionsförrättaren tillhanda senast 2 dagar före auktionsdagen. Insända bud skall ange ett bestämt högsta bud för ett bestämt objekt. Vid identiska bud inkomna per post ges förtur åt det först poststämplade. Inropat material översändes mot postförskott, varvid porto tillkommer.

Eventuella korrigeringar efter listans tryckning kommer löpande att finnas tillgängliga på Svenska Numismatiska Föreningens internetsida samt i auktionslokalen under auktionsdagen. Uppnådda priser publiceras snarast på föreningens internetsida, samt i nästkommande auktionsnummer av Svensk Numismatisk Tidskrift.

Svenska Numismatiska Föreningens internetadress: <http://www.users.wineasy.se/snf/>.

Uppgifterna i katalogen har utarbetats av Jan Karlsson och Anders Nordin.

Litteratur

De till försäljning upptagna objekten är utgallrade dubletter ur Svenska Numismatiska Föreningens bibliotek.

Svensk Numismatik.

- 1 Ahlström, Almer och Jonsson.: Sveriges besittningsmynt. Stockholm 1980. Inb.
- 2 Hildebrand, B.: C.J. Thomsen och hans lärda förbindelser i Sverige 1816-1837. Del 1 och 2. Stockholm 1937, 1938. Hft. Del 1 med trasig rygg.
- 3 Hildebrand, B. E.: Minnespenningar öfver Enskilda Svenska Män och Qvinnor. Stockholm 1860. Inb.
- 4 Hildebrand, B. E.: Sveriges och Svenska konungahusets minnespenningar, Praktmynt och Belöningsmedaljer. Del 1 - 2. Stockholm 1874, 1875. Inb. Gott skick.
- 5 Jonsson, K.: Viking-Age Hoards and Late Anglo-Saxon Coins. Stockholm 1987. Inb.
- 6 Lagerqvist och Nathorst-Böös.: Mynt, sedlar och medaljer. Borås 1981. Inb.
- 7 Lagerqvist och Nathorst-Böös.: Mynt och medaljer. Stockholm 1960. Inb.
- 8 Lagerqvist och Nathorst-Böös.: Sedlar. Stockholm 1971. Inb.
- 9 Lagerqvist, L. O.: Svenska mynt under vikingatid och medeltid. Stockholm 1970. Inb.
- 10 Lilienberg, V. E.: Förteckning öfver Timmermansordens mynt- och medaljsamling. Stockholm 1910. Hft.
- 11 Lindgren, T.: Sveriges mynt 1719-1776. Stockholm 1953. Hft.
- 12 Malmer, B. (Red.): Corpus nummorum saeculorum IX-XI. 1. Gotland. 1. Akebäck-Atlingbo. Lund 1975. Hft.
- 13 Malmer, Hovén m.fl.: Excavations at Helgö X. Coins, Iron and Gold. Stockholm 1986. Hft.
- 14 Rundqvist, G.H.: Förteckning öfver Växjö högre allmänna läroverks Mynt- och Medaljsamling. Del I-IV. Växjö 1928. Inb. Gott skick.
- 15 Swensson, T. (Red.): Kungliga Myntet 1850-1950. Stockholm 1950. Hft.
- 16 Tingström, B.: Sveriges plåtmynt 1644-1776. En undersökning av plåtmuntens roll som betalningsmedel. Uppsala 1984. Hft.
- 17 Östergren, M.: Gotländska fynd av solidi och denarer, en undersökning av fyndplatserna. Visby 1981. Hft.

Utländsk Numismatik.

- 18 Bencard, M (red): Ribe Excavations 1970-76. Vol 1. Esbjerg 1981. Inb.
- 19 Davenport, J.S.: German Talers 1700-1800. European Crowns 1700-1800. European Crowns and Talers since 1800. London 1965. Inb.
- 20 Dolley, R.H.M och Morrison, K.F.: The Carolingian Coins at British Museum. London 1966. Inb.
- 21 Friedenbergh, D.M.: Jewish Minters & Medalists. Philadelphia 1976. Inb.

- 22 Galster, G.: Unionstidens Udmøntninger. Köpenhamn 1972. Inb.
- 23 Hede, H.: Danmarks og Norges Mønter 1541-1814-1970. Köpenhamn 1971. Inb.
- 24 Lange, K.: Münzkunst des Mittelalters. Berlin 1942. Inb. Trasiig rygg.
- 25 Naster, de Beaulieu m.fl: A Survey of Numismatic Research. 1966 - 71. Del I - III. New York 1973. Hft.
- 26 Petersson, H.B.A.: Anglo-Saxon Currency. Lund 1969. Hft.
- 27 Pick, A.: Standard Catalog of World Paper Money. Wisconsin 1983. Inb.
- 28 Samhaber, E.: Penningen - I kulturhistorisk belysning. Stockholm 1965. Inb.
- 29 Schlumberger, H.: Goldmünzen Europas seit 1800. München 1971. Inb.
- 30 Severin, H.M.: Silver Coins of Imperial Russia 1982 to 1917. London 1965. Inb.
- 31 Spasski, I och Shchukina, E. (Red): Medals and Coins of the age of Peter the Great. Leningrad 1974. Inb.
- 32 Steen-Jensen, J. (Red.): De skriftlige kilder til Danmarks middelalderlige Møntvæsen. Köpenhamn 1989. Hft.
- 33 Die Wiedertäufer in Münster. Stadtmuseum Münster, Katalog der Eröffnungsaustellung, 1 Oktober 1982 - 27 Februari 1983. Münster 1986. Inb.

Antikens Numismatik.

- 34 Dittrich, Hrbas och Marco: Antike Münzen aus Olbia und Pantikapaum. Prag 1959. Inb.
- 35 Franke, P.R.: Römische Kaiserporträts im Münzbild. München 1961. Inb.
- 36 Grant, Michael.: From Imperium to Auctorias. Cambridge 1969. Inb.
- 37 Imhoof-Bumer, F och Gardner, P.: Ancient Coins - Illustrating lost masterpieces of Greek art. Chicago 1964. Inb.
- 38 Klawans, Z.H.: Imitations and Inventions of Roman Coins. Californien 1977. Inb.
- 39 Klawans, Z.H.: Ancient Greek Coins. Wisconsin 1959. Inb.
- 40 Plant, R.: Greek Coin Types and their Identification. London 1979.
- 41 Regling, K.: Die Antike Münzen. 2:a upplagan. Berlin/Leipzig 1922. Hft.
- 42 Schwabacher, W.: Grekiska Mynt ur Konung Gustav VI Adolfs samling. Malmö 1962. Hft.
- 43 Seaby, H.A.: Roman Coins and their values. London 1964. Inb.
- 44 Seaby, H.A.: Roman Silver Coins. Volum I - IV. 2:a uppl. London 1967. Inb.
- 45 Seaby, H.A.: Greek Coins and their values. 2:a uppl. London 1966. Inb.
- 46 Seltman, C.: Greek Coins. London 1955, 2:a uppl. Inb.
- 47 Simonetta, B och Riva, R.: Le Tessere Erotiche Romane. Lugano 1981. Inb.

Medaljitteratur.

- 48 Bergsøe, V.: Danske Medailler og Jetons, fra 1789-1891. Horslunde 1978. Hft.
- 49 Eimer, C.: An Introduction to Commemorative Medals. London 1989. Inb.

- 50 Olsén, B.: Lea Ahlborn - En Svensk medaljkonstnär under 1800-talet. Lund 1962. Hft.
- 51 Støren, R och Holst, H.: Myntgravør Ivar Thronsdens Medaljer, Jetonger og Merker. Oslo 1937. inb.
- 52 A Guide to the Exhibition of Historical Medals in The British Museum. London 1924. Hft.

Periodiska Publikationer.

- 53 Nordisk Numismatisk Årsskrift.: 1936-1982, Komplet 21 vol. Inb. 1936-70 i blå klotband.
- 54 Nordisk Numismatisk Årsskrift.: 1959, 1966. Hft. 1971, 1973-74, 1975-76. Inb.
- 55 Numismatiska Meddelanden.: 1-5, 8-19, 21-32:1. 23 vol. Röda klotband.
- 56 Skandinavisk Numismatik.: 1973-78, 1979:1-4,6-10, 1980-81, 1982:1-11, 1983, 1984:2-6, 1985:1-2. Skandinaviska Myntmagasinet.: 1985:2-3,1986:1-4, 1989:2.
- 57 Myntkontakt 1972-1976. Inb. 2 band.

Auktionskataloger/Lagerlistor.

- 58 Ahlströms Mynthandel.: Auktionskataloger.: 1-15, 17-42, 44-47, 49, 50, 43 + Hede 1-2, delvis med uppnådda priser.
- 59 T.G Appelgren.: Lagerlista.: Bernhard Olofssons Svenska Myntsamling. Del I- III. 2 ex av del II.
- 60 Hirsch Mynthandel.: Auktionskataloger.: 1,2,3,7,8,11,12,13,20,21,22,23,24,25,26,27,28,30,31. 19 vol. Nummer 1 och 2 omfattar delar av Sven Svensson samling. Delvis med uppnådda priser.
- 61 Ulf Nordlinds Mynthandel.: Lagerlista.: 1 - 14.

Lots.

- 62 Diverse europeiska auktionskataloger. + 2 st World Coins, 1976,1977. Totalt ca. 35 kg. OBS, måste avhämtas i auktionssalen efter auktionens slut, ej brevbud.
- 63 1.) Mattson, G.O.: The Gods, Goddesses and Heroes on the Ancient Coins of the Bible Lands. Stockholm 1969. Inb. 2.) Haffner, S.: The History of Modern Israel's Money 1917-1967. Californien 1967. Hft
- 64 The Numismatist. 1967-70, International Numismatic Newsletter, + diverse skrifter. Totalt ca. 20 kg. OBS, måste avhämtas i auktionssalen efter auktionens slut, ej brevbud.
- 65 Diverse böcker/häften om medaljer, bl.a Lagerqvist, L. O.: Axel Wallenberg, Medaljer. Stockholm 1978. Totalt 24 st, ca 5,5 kg.
- 66 Diverse tidningar, auktionskataloger och lagerlistor. Totalt ca. 15 kg. OBS, måste avhämtas i auktionssalen efter auktionens slut, ej brevbud.
- 67 Lindgren, Torgny.: 23 st. skrifter och särtryck.

Övrigt.

- 68 Lagerqvist, L. O.: Sverige och dess Regenter under 1000 år. Stockholm 1976. Inb.

Uppnådda priser på Svenska Numismatiska Föreningens Auktion 136,
den 1 december 1997.

Nr	Pris	Nr	Pris	Nr	Pris	Nr	Pris	Nr	Nr
1	400	2	Återrop	3	75	4	120	5	170
6	170	7	950	8	Återrop	9	650	10	Återrop
11	Återrop	12	Återrop	13	850	14	Återrop	15	300
16	Återrop	17	70	18	Återrop	19	Återrop	20	Återrop
21	55	22	55	23	200	24	45	25	425
26	75	27	500	28	210	29	380	30	380
31	380	32	420	33	425	34	380	35	380
36	80	37	180	38	150	39	80	40	40
41	325	42	50	43	150	44	Återrop	45	210
46	120	47	40	48	40	49	150	50	160
51	80	52	170	53	100	54	60	55	150
56	Återrop	57	Återrop	58	60	59	Återrop	60	35
61	90	62	140	63	Återrop	64	30	65	200
66	Återrop	67	300	68	70	69	30	70	30
71	125	72	20	73	50	74	30	75	400
76	10	77	Återrop	78	50	79	80	80	120
81	30	82	Återrop	83	Återrop	84	20	85	70
86	75	87	25	88	190	89	60	90	50
91	65	92	80	93	110	94	160	95	100
96	70	97	80	98	70	99	90	100	200
101	210	102	80	103	130	104	190	105	40
106	250	107	Återrop	108	190	109	200	110	20
111	60	112	30	113	100	114	30	115	100
116	100	117	150	118	375	119	100	120	55
121	80	122	190	123	225	124	100	125	210
126	200	127	100	128	60	129	100	130	100
131	80	132	90	133	90	134	300	135	60
136	75	137	100	138	425	139	110	140	90
141	60	142	150	143	80	144	190	145	50
146	120	147	230	148	Återrop	149	900	150	45
151	625	152	175	153	90	154	150	155	Återrop
156	220	157	Återrop	158	Återrop	159	210	160	90
161	130	162	225	163	400	164	Återrop	165	180
166	160	167	280	168	200	169	300	170	300
171	50	172	300	173	220	174	160	175	Återrop
176	300	177	180	178	Återrop	179	110	180	Återrop
181	320	182	260	183	Återrop	184	230	185	Återrop
186	45	187	Återrop	188	90	189	55	190	80
191	110	192	220	193	500	194	110	195	190
196	90	197	Återrop	198	90	199	100	200	350
201	70	202	325	203	190	204	Återrop	205	160

Auktionsvillkor för Svenska Numismatiska Föreningens auktioner

1. Endast medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen, nedan kallad SNF, eller i annan till Nordisk Numismatisk Union ansluten förening äger rätt att närvara och lämna bud.
2. Medlemmar i till SNF anslutna klubbar och föreningar har rätt att lämna gemensamma bud i sin klubbs eller förenings namn, men äger inte rätt att lämna personliga bud i eget namn.
3. Katalogens uppgifter har utformats med största möjliga omsorg med reservation för smärre misstag eller fel som kan ha uppstått vid katalogens redigering. Korrigeringar kan komma att meddelas vid auktionstillfället.
4. Objektens äkthet garanteras, om ej annat anges
5. Objekten säljes i vid klubbslaget befintligt skick, och då de finns att bese vid angiven visningstid, och dessutom delvis är avbildade i katalogen, accepteras normalt ej reklamationer från vid auktionen närvarande personer. Reklamationer från icke närvarande budgivare skall vara SNF tillhanda senast 14 dagar efter mottagandet. Reklamationer får icke beläggas med lösen.
6. I de fall då priser anges i katalogen är dessa att betrakta som värderingspriser och inte minimipriser, om ej annat anges.
7. Auktionsledningen avgör eventuella tvistefrågor i samband med auktionen och har rätt att slå samman, dela, utesluta och ändra ordningsföljden mellan objekten i förhållande till katalogen, om så visar sig lämpligt.
8. Budgivare är alltid själv ansvarig för avgivet bud, även om detta sker på annan persons uppdrag.
9. Auktionsledningen avgör eventuella tvister rörande budgivningen och har också rätt att om den så bedömer lämpligt åter ta upp ett tidigare nummer till förnyat utrop.
10. Lägsta bud är 10 kr, och auktionsledningen bestämmer hur buden skall höjas.
11. Köpare erlägger inga avgifter på klubbat pris.
12. Inköpta objekt skall avhämtas omedelbart efter auktionen mot erläggande av full betalning. Önskas andra villkor skall detta överenskommas med auktionsledningen före auktionens början.
13. Anbud från icke närvarande budgivare bevakas av auktionsledningen utan extra avgifter och inropas, om så möjligt, så förmånligt som möjligt för anbudsgivaren.
14. Om två skriftliga anbud är lika, äger det först datumstämplade företräde.
15. Icke närvarande budgivares erhållna objekt översändes mot postförskott, om inte annat begärts, varvid kostnader för försändelse och emballage samt postens avgifter tillkommer.
16. Äganderätten till objekten övergår till köparen först när full betalning är SNF tillhanda.
17. Tvister som kan uppstå i samband med denna auktion skall hänskjutas till Stockholms tingsrätt, vilken skall tillämpa Svensk lagstiftning.
18. Deltagande i auktionen är frivilligt och innebär acceptering av dessa villkor.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

i samarbete med

KUNGL. MYNTKABINETTET

Föreningen:

Banérgatan 17 nb
115 22 Stockholm
Tel 08-667 55 98
onsdag – torsdag kl 10.00 – 13.00
Fax 08-667 07 71
E-post: snf@wineasy.se

Postgiro 15 00 07-3
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

Redaktionen:

Kungl. Myntkabinettet
Box 5428
114 84 Stockholm
Tel 08-783 94 00
Fax 08-411 22 14

Ansvarig utgivare:

Ian Wiséhn

Huvudredaktör och layout:
Monica Golabiewski Lannby

Manuskriptgranskare:

Lars O. Lagerqvist
Även tel 0152-200 79

Annonser och auktionskalender:

Frédéric Elfver
Tel 08-777 68 12
(kvällstid och helger)

Föreningens auktioner:

Jan Karlsson
Tel/Fax 018-54 83 42
Mobil 010-279 09 86
Minicall 0749-10 09 56

Prenumerationer:

Pris 150 kr/år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt

Tryck:

Masterprint
Sätter & Tryckeri AB

ISSN 0283-071X

Program

Svenska Numismatiska Föreningen: Banérgatan 17 nb. Buss nr 44, 54; T-bana Karlaplan.
Kungl. Myntkabinetets hörsal: Slottsbacken 6. Buss 43, 46, 55, 59, 76; T-bana Gamla stan.

- 2 april **SNF** 18.30. Rolf Alstertun berättar om sitt samlarområde – *Utländska mynt som cirkulerat i Sverige fram till år 1500.*
- 16 april **KMK** 18.00. Kungl. Myntkabinetets Vänner. Utifrån sin avhandling kåserar fil.dr Torun Zachrisson: *Så vill jag tolka vikingatidens guld- och silverskatter.* Efteråt subskriberad supé i Myntkrogen. Anmälan tel. 08/783 9433.
- 20 april **SNF**:s årsmöte i Stockholm. Program finns på sista sidan i detta SNT-nr.
- 17 maj **KMK**. KMK och SNF inbjuder till en specialdag för samlare.
Se mer om detta i nästa SNT.

Svenska Numismatiska Föreningen

Kansli: Besökstid 10.30-13.00 onsdag – torsdag.

Stängt: Midsommar – 1 september; jul- och nyårshelgerna.

Internet hemsida: <http://www.users.wineasy.se/snf/>

Kungl. Myntkabinettet

Utställningar: tisdag – söndag kl. 10.00-16.00.

Numismatiska boksamlingen: torsdagar kl. 13.00-16.00.

Innehåll SNT 3 • 98

Sid

Silverskatten från regalskeppet Kronan	52
Charles Lindbergh på medalj	58
Besvär, harm och oro	63
Guldförande zinktrak!	64
"blifwit funnit en hop silfwer"	64
Tolvåring dödar varg och blir belönad	65
Arvet i marmeladburkarna	65
Numismatiskt korsord	67
Nytt om böcker – recensioner	68
Nya sedlar	69
Utställningar	70
Läsekretsen	70
Auktioner & Mässor	70

Omslag

När regalskeppet Kronan 1 juni 1676 exploderade och sjönk var detta en katastrof både för den svenska flottan och för kungen – Karl XI. Som tur var kunde flottan rekonstrueras och kungen vann nya lagrar. Guldmedaljen på omslaget överlämnades till Karl XI på hans födelsedag den 24 november 1694.

Guldsmeden Balzar Grill hade på auktion i Holland inköpt barlastsand som ett fartyg fört med sig från Sumatra. Sanden skedades vid Salberget och såväl guld som silver kunde utvinnas. Efter en reningsprocess gjorde man bla den här porträttlika medaljen. Den är gjuten av Balzar Grills sväger, Raimund Faltz. På fransidan inskriften CAROLO XI | SVEC GOTH VAND REGI | M DC LV XXV NOV | NATO | M DC XCIV NATALI | HOC AVRUM | EX MINERA SVMAT IND ORT | HOLMILE NATVM. Foto: Jan Eve Olsson, KMK.

Silverskatten från regalskeppet Kronan

Av Monica Golabiewski Lamby

Denna medalj lät Christian V i Danmark slå till minne av danskarnas seger över svenskarna vid Öland 1676. Den återger stridens början, då svenska flottans största skepp, regalskeppet Kronan, kantrade under en vändning. Dess akter syns till vänster med amiralen Lorentz Creutz hållande sig fast i riggen in i det sista. Okänd samtida konstnär.

Foto: Jan Eve Olsson, KMK.

Östersjön har varit och är fortfarande ett mycket åtråvärt innanhav ur maktsynpunkt. Redan för mer än tusen år sedan bedrevs här sjöfart med livlig handel vid kusterna och på öarna. Länder som Sverige, Tyskland, Danmark var under medeltiden dominerande maktavare på såväl Gotland som i de baltiska länderna. Även senare tids meningsskiljaktigheter om gränser i Östersjön och suveränitet över kuststaterna i öst visar på dess framförallt ekonomiska men också försvarsstrategiska betydelse.

År 1676 utkämpades det s.k. Skånska kriget. Då gällde det framför allt vilka som skulle ha kontroll över Skånelanden, dvs Skåne, Halland och Blekinge. Det hade föregåtts av stridigheter på kontinenten som inlett några år dessförinnan. Handelsrivaliteten mellan England och Nederländerna hade utvecklats till krig. Frankrike gav sig in i striden med svenskt stöd. Danmark slöt förbund med tysk-romerske kejsaren som ingrep i kriget. Sverige blev nu ofrånkomligen indraget i denna maktkamp. I april 1676 erövrades Gotland av danskarna. I juni besegrades den svenska flottan vid Ölands södra udde av danska flottan med stöd av en holländsk eskader.

Regalskeppet Kronan hade varit till sjöss i endast tolv dagar. Fartyget

var högt och något rankt byggt. Slaget mellan den svenska flottan och de allierades – ett hundratal ståtliga fartyg i strid – iaktogs från land. Klockan var tolv på dagen den 1 juni 1676. Under en vändning strömmade vatten in genom kanoportarna, en brinnande lunta föll ner i krutkistan. Nu sprängdes det stolta regalskeppet i luften av sitt eget krut och sjönk brinnande till botten med man, utrustning, proviant, allt i tämligen gott skick.

År 1980 upptäcktes vraket. Därefter har de marinarknologiska undersökningarna fortgått.

Ett fartygs besättning bestod då, som nu, av olika yrkesgrupper. Man hade officerare, underbefäl och manskap. På undre batteridäck fanns den tunga krigsutrustningen. Denna krävde ett stort manskap. En av männen hade mycket pengar på sig, närmare ettusen silvermynt. Varför vet vi ännu så länge inte, men denna del av besättningen hörde ju verkligen inte till de rika och ingen där borde ha burit en sådan summa till vardags.

I början av juli 1989 hade arkeologerna för avsikt att frilägga detta däck. Däcket sluttade brant och många sköra föremål hade krossats av lavettdelar och annat som hörde till krigsutrustningen. När skeppet

plötsligt bröts kom de tunga föremålen i stark rullning. Besättningen hade ramlat om varandra och kvarlevorna hittades tätt sammanpackade tillsammans med sina klädrester av läder och tyg samt andra ägodelar. Däribland den stora silverskatten.

År 1982 påträffades i Kronan mer än 255 guldmynt, kanske den största gulds katt som överhuvudtaget hittats i Sverige. Den visades i Kungl. Myntkabinettet våren 1986 och presenterades utförligt i museets utställningskatalog. Numera finns gulds skatten att beskåda i Kalmar läns museum. Den skatten innehöll även en guldring tillhörande riksamiralen Lorentz Creutz som förde amiralskeppet Kronan, samt en del silvermynt. Man har antagit att den utgjorde riksamiralens privata handkassa, troligen förvarad i ett träskrin (rester av ett sådant fanns på platsen).

Många mynt – av såväl guld som silver och koppar – har påträffats i olika sammanhang i vraket genom åren, i börsar, smärre kistor samt lösa. Totalt kan det röra sig om närmare tvåtusen mynt. Men nästa stora myntskatt hittades alltså sex år senare. Den består av nära ettusen silvermynt, de flesta i låga valörer, som hade gått förlorade för ägaren eller tillsammans med honom (ett fyrtiotal av den 850 man starka besättningen) ombord räddades ju som bekant.)

För att ge ytterligare en föreställning om hur det kan ha sett ut vid Ölands södra udde den 1 juni 1676 visas här den fantastiskt detaljrika medalj som skildrar en detalj i slaget vid Køge bukt på Själlands östkust året därpå. Danskarna vann en stor seger mot svenskarna; amiral Niels Juel besegrade den svenska flottan under Henrik Horn, som förlorade sju örlogsfartyg och fyra andra fartyg. Medaljen graverades av Chr. Schneider och slogs i Köpenhamn och är den största medalj som präglats under 1600-talet, överträffad av ytterst få senare. Vi ser här hur ett danskt linjeskepp förmår ett svenskt att stryka flagg. Medaljen köptes av den ivrige samlaren greve Carl Gustaf Tessin när denne var ambassadör i Köpenhamn 1743-44. Som bekant sålde han redan 1746 hela sin samling till Lovisa Ulrika, som i sin tur måste låta staten inlösa den. På 1790-talet överfördes slutligen samlingarna från Drottningholm till Kungl. Myntkabinettet.

Medaljen, liksom den på föregående sida, kan nu beskådas i utställningen Medaljkonsten på KMK.

Foto: Jan Eve Olsson, KMK.

Mynten låg tätt koncentrerade när de hittades men inga rester av någon behållare fanns med. De hade säkert förvarats i en bös av något förgångligt material. Intill låg även en silverdosa, två gulddukater, en mässingspollett, kopparmynt och annat som måste ha hört ihop med mynten. Nu ställer Kalmar länsmuseum ut alla dessa mynt, nötta men rengjorda från en mycket hård blåsvart beläggning av Sophie Nyström vid dåvarande

Institutionen för konservering vid Riksantikvarieämbetet.

Huvuddelen av skatten utgörs av svenska mynt, det äldsta från 1576 – exakt etthundra år innan Kronan förläste. Drottning Kristinas öresmynt från Stockholm och Reval utgör 254 st. Hennes efterträdare på tronen, Karl X Gustav, regerade inte många år. Från hans tid finns här drygt trettio 1-öresmynt. Sonen, Karl XI, står för de flesta mynten i skatten, tolv 2-

marksmynt och över sexhundra öresmynt i olika valörer. De är präglade i Stockholm samt i Reval och Narva, som då var i svensk besittning. Fyra mynt är från året för katastrofen, ett 2-marksmynt samt tre 4-öresmynt. *Plansch 1.*

Taler var som en dåtidens euro. Det är gemensam benämning på det handelsmynt som fanns i hela mellersta och norra Europa, hos oss kal-

lat riksdaler. I skatten finns drygt tjugo sådana, från Tysk-Romerska riket och Förenade Nederländerna. Ett polskt mynt finns med, en taler från 1649, en halv taler från Schweiz, samt några danska mynt i valören 2 skilling dansk. Skattens alla äldsta mynt är en halv taler från Gelderland präglad 1543-56, dvs samtida med vår Gustav Vasa. *Plansch II-IV*.

Som vi ser är myntens ursprung, liksom de i gulds-katten, fördelade på de länder som slogs om den politiska makten i östersjöområdet – framför allt Sverige, Tysk-Romerska riket och Nederländerna.

I katalogen *Gulds-katten från Regal-skeppet Kronan* redogör Lars O. Lagerqvist för den tidens mynt och mynträkning och omsätter gulds-kattens mynt i riksdaler. För att kunna jämföra silverskatten mot gulds-kattens köpvärde har undertecknad bett honom ta sig an silverskatten:

Den innehåller markmynt till ett värde av 3 daler carolin (= 3½ daler sm), i öresmynt 41 daler courant (= 46 daler sm), i talermynt 18 riksdaler (= 36 daler sm) samt 1 stuyver och 6 skilling dansk (värda ca 3 öre). Totalsumman blir totalt 85½ daler sm, vilket är lika med 42-43 riksdaler. Jämfört med gulds-kattens värde, minst 550 riksdaler, är detta inte så stort. En lågavlönads inkomst vid denna tid var ca en riksdaler i veckan.

Vem gick omkring med 43 veckolöner i form av silvermynt, på undre däck i ett krigsskepp – kanske mannen som förvaldade besättningsmännens löner?

Plansch I

1. Johan III, Stockholm, ½ öre 1576.
2. Kristina, Stockholm, 1 öre 1637.
3. Kristina, Reval, 1 öre weissen 1648.
4. Karl X Gustav, Stockholm, 1 öre 1657.
5. *Förenade Nederländerna*. Friesland, 1 stuiver 1660.
6. Karl XI, Stockholm, 2 öre 1665.
7. Karl XI, Reval, 1 öre rundstück 1665.
8. Karl XI, Stockholm 1 öre 1666.
9. Karl XI, Stockholm, 4 öre 1667.
10. Karl XI, Stockholm, 2 öre 1667.
11. Karl XI, Reval, 2 öre rundstück 1667.
12. *Danmark*, Fredrik III, Köpenhamn, 2 skilling dansk 1667.
13. Karl XI, Reval, 4 öre rundstück 1670.
14. Karl XI, Narva, 1 öre 1672.
15. Karl XI, Reval, 1 öre rundstück 1673.
16. Karl XI, Stockholm, 4 öre 1676.

Både guld-
och silverskatten är utställda
på Kalmar läns museum.
Se sid. 70.

Öland, Hulterstads socken,
regalskeppet Kronan,
silverskatten

Sverige

Johan III

1. Stockholm. ½ öre 1576.

Kristina

2-171. Stockholm. 1 öre 1633-1653.
172-255. Reval. 1 öre weissen 1648-
1651.

Karl X Gustav

256-286. Stockholm. 1 öre 1654-
1660.

Karl XI

287-298. Stockholm. 2 mark 1665-
1676.

299-391. Stockholm. 4 öre 1667-
1676.

392-544. Stockholm. 2 öre 1664-
1675.

545-886. Stockholm. 1 öre 1662-
1675.

887. Reval. 4 öre rundstück 1670.

888. Reval. 2 öre rundstück 1667.

889-908. Reval. 1 öre rundstück
1664-1673.

909. Narva. 1 öre 1672.

1.

2.

3.

4.

5.

Plansch II

Tysk-Romerska riket

1. Karl V, Gelderland, ½ daalder (1543-
56).

2. Ärkehertig Ferdinand, Ensisheim, 1
taler (1564-95).

3. Ärkehertig Ferdinand II, Tyrolen, 1
taler (1577-99).

4. Ärkehertig Maximilian III, Tyrolen,
1 taler 1616.

5. Nederländerna, Västfriesland,
1 rijksdaalder 1621.

1.

2.

3.

4.

5.

Tysk-Romerska riket

Christian

910. Braunschweig-Lüneburg. 1 taler 1625.

Ärkehertig Ferdinand

911. Ensisheim. 1 taler (1564-95).

Karl V

912. Gelderland, Nijmegen. ½ daalder (1543-56).

Nederländerna

913-914. Gelderland. 1 rijksdaalder 1619-1624.

Ferdinand II

915. Hamburg. 1 taler 1623.

Ferdinand III

916. Rostock. 1 taler 1642.

Ärkehertig Ferdinand II

917. Tyrolen, Hall. 1 taler (1577-99).

Ärkehertig Maximilian III

918. Tyrolen, Hall. 1 taler 1616.

Landgraf Wilhelm V

919. Hessen. ½ taler 1632.

Nederländerna

920. Overjissel. 1 rijksdaalder 1620.

Ferdinand II

921. Österrike, Prag. ½ taler 1624.

922. Österrike, S:t Pölten. 1 taler 1625.

Nederländerna

923. Västfriesland, 1 rijksdaalder 1621.

Plansch III

Tysk-Romerska riket

1. Ferdinand II, Hamburg, 1 taler 1623.

2. Österrike, ½ taler 1624.

3. Christian, Braunschweig-Lüneburg, 1 taler 1625.

4. Landgraf Wilhelm V, Hessen, ½ taler 1632.

5. Ferdinand III, Rostock, 1 taler 1642.

**Förenade Nederländerna
(1649-94)**

924. Holland, 1 riksdalder 1650.
925. Friesland, 1 riksdalder 1650.
926. Friesland, 1 stuiver 1660.
927. Västfriesland, 1 riksdalder
1655.
928-929. Zeeland, 1 riksdalder
1657-1661.

Polen

Johan Kasimir

930. Gdańsk, 1 taler 1649.

Schweiz

931. Zug, ½ taler 1621.

Danmark

Fredrik III

- 932-934. Köpenhamn, 2 skilling
dansk 1657-1667.

Litteratur

Golabiewski Lannby, M.: Sidenbörs med
mynt funnen på regalskeppet Kronan.
SNT 8/93 s. 208-212.

Guldskatten från regalskeppet Kronan.
Kungl. Myntkabinettets katalog nr 24,
Stockholm 1986. Red. Monica Golabiewski
Lannby.

Kronanprojektet. Rapport om 1989 års
marinarkeologiska undersökningar av
vraket efter regalskeppet Kronan.

Ossbahr, C.A.: *Mynt och medaljer slagna
för främmande makter i anledning av krig
mot Sverige.* Uppsala 1927.

Mynten är fotograferade av Gabriel
Hildebrand 1993.

Plansch IV

Schweiz

1. Zug, ½ taler 1621.

Polen

2. Johan Kasimir, Gdańsk, 1 taler 1649.

Förenade Nederländerna

3. Holland, 1 riksdalder 1650.
4. Friesland, 1 riksdalder 1650.
5. Zeeland, 1 riksdalder 1657.

1.

2.

3.

4.

5.

Charles Lindbergh på medalj

Av Ulf Nordlind och Ian Wiséhn

Alla de som skriver om flygets historia kommer förr eller senare till namnet Charles Lindbergh. Hans flygning över Atlanten 1927 har för alltid gjort honom odödlig. Det är självklart att en sådan ofta blivit hedrad även i medaljens form. Den här artikeln presenterar de av oss kända Lindberghmedaljerna, men vi är övertygade om att fler finns att hitta. De kan även uppträda i andra metaller.

Charles Augustus Lindbergh föddes i Detroit, Michigan, 1902. Han var sonson till en svensk bonde, Ola Månsson i Gärdlösa, Smedstorps socken i Kristianstads län. Denne förfader var ledamot av bondeståndet 1847/48 - 56/57, vilken tillsammans med sin familj, däribland Lindberghs far, sedermera advokaten Charles Augustus Lindbergh (1860-1924), år 1860 emigrerade till USA. Lindbergh studerade mekanik vid Wisconsin universitet. Från 1922 ägnade han sig åt flygning och genomgick 1924 arméns flygutbildning och blev kapten i flygvapnets reserv samt 1926 postflygare.

Med ett enmotorigt flygplan, med vilket Lindbergh kort förut med en kort mellanlandning i St Louis flög från Kalifornien, flög han 20-21 maj 1927 ensam New York - Paris på 33 1/2 timmar. Bragden väckte ett oerhörd uppeende både i Europa och USA, där han utnämndes till överste i reserven. Hans insats kom att stimulera flygintresset, särskilt i USA. Denna flygning samt hans senare rekognosceringar för nya flygruter utgjorde viktiga förutsättningar för det kommersiella flygets utveckling. Före andra världskriget varnade Lindbergh för det återupprustade tyska militärflyget. Detta tillsammans med hans förespråkande av amerikansk isolationism ledde till att han anklagades för nazist-sympatier. En 2-årig son till Lindbergh bortrövades 1932 och återfanns mördad efter två månader. Efter USA:s inträde i kriget 1941 kom han att verka som flygteknisk konsult åt amerikanska staten och industrin. Senare ägnade han sig huvudsakligen åt författarskap samt miljö- och naturvårdsfrågor, bla bevarandet av Afrikas djurvärld. Charles Lindbergh avled 1974.

I denna artikel presenteras tolv

Ett svenskt vykort från slutet av 1920-talet. Den unga ägarinnan Birgitta von Sydow har gjort en enda anteckning på baksidan: Han! Reprofoto: Jan Eve Olsson, KMK.

medaljer som alla är ägnade Charles Lindbergh. Vid sidan av dessa känner vi till ytterligare två som Lindbergh fått under januari-februari 1928 då han som en s.k. good-will ambassadör besökte Mexiko och Centralamerika. När han kom till Havanna på Kuba fick han mottaga de två minnesmedaljerna över hans flygning till Paris. Den förstnämnda hade gjorts på beställning av provin-

sen Havanna medan den andra medaljen hade framtagits av republiken Kuba (*The Numismatist* april 1928, s. 215).

Charles Lindbergh fick även en lång rad medaljer och höga utmärkelser av olika stater, akademier och stater. Här omnämns endast ett mindre antal: franska hederslegionen; hedersmedalj från American Lafayette Escadrille; belgiska Leopoldorden; British Royal Air Force Cross; franska flygsällskapets guldmedalj; New York State Medal of Valor; Hubbard Gold Medal, National Geographic Society och Langley Medal av The Smithsonian Institution. Beträffande denna sistnämnda medalj var Charles Lindbergh den femte som fått mottaga medaljen. De fyra första var Orville och Wilbur Wright, Glenn H. Curtis och Gustave Eiffel.

Tidigt kom olika förslag på att USA skulle utge ett minnesmynt över Lindberghs flygning. Myntet skulle vara i valören 1/2-dollar. I mars 1932 meddelade *The Numismatist* (s. 151) att ett förslag framkommit, från en senator Borah, om utgivande av "ounce coins" och "ounce notes", som alla skulle avbildas Charles Lindbergh och hans flygplan - *Spirit of St. Louis*.

Intresset kring Lindbergh har tydligen inte helt upphört. På 50-årsdagen av flygningen 1977 utgav både Haiti och Västra Samoa minnesmynt (*Mynttidningen* nr 2/3 1996, s. 15).

Katalog över medaljer ägnade Charles Lindbergh:

1. Ensidig bronsmedalj som mäter 50 mm i diameter. Konstnär är Charles Louis Hinton (sign. H). Medaljen är präglad hos Medallie Art Company, New York City. Den var avsedd som minne av Lindberghs besök i New York i juni 1927. Allmänheten visade stort intresse för medaljen som såldes i varuhus och hos juvelerare (*The Numismatist* juli 1927, s. 400). KMK inv.nr 19 538.

2. Kongressens medalj till Charles Lindbergh. Medaljen präglades vid myntverket i Philadelphia. Konstnär är Laura Gardin Fraser, New York City. Hon föddes 1889 och var gift med medaljkonstnären James Earle Fraser (mer om henne finns att finna i L. Forrers *Biographical Dictionary of Medallists*, vol VII, London 1923, s. 321). Medaljudelningen skedde i Vita huset 15 augusti 1930. Närvarande var presidenten Herbert Hoover, presidentens hustru, Lindberghs hustru och andra prominenta gäster. Lindbergh fick sin medalj i guld. Allmänheten kunde köpa likadana medaljer i brons (70 mm i diameter). Priset var \$1 per styck (*The Numismatist* maj 1930, s. 296).

3. Medalj i förgylld brons utförd av Frederic MacMonnies och präglad 1931 hos

2.

3.

4.

5.

6.

Medallic Art Company i New York City. Utgivare var The Society of Medallists som under en tid givit ut egna medaljer. Det var deras fjärde medalj som ägnades Charles Lindberghs flygning.

Konstnären Frederic MacMonnies föddes i Brooklyn 1863. År 1880 blev han elev hos gravören Saint-Gaudens. På kvällarna var MacMonnies elev vid Academy of Design och vid Art Student's League. Studierna fortsatte han senare i utlandet: München och hos Falguière i École des Beaux-Arts. Han hade framgångar vid olika konstutställningar.

I samband med medaljen över Lindbergh uttalade han sig i en intervju om svårigheterna att på en sådan liten rund yta som medaljens lyckas få fram en stor hjälprestation:

To attempt to commemorate Lindbergh's mighty achievement within the tiny compass of a three-inch medal is preposterous, and if one does not succeed in representing even a faint suggestion of the sublime courage that faced appalling odds, the fascinating problem is compensation enough. In the head of Lindbergh I have tried to catch something of the inner belief and nobility of vision of the boy, together with the experience of the master airman (The Numismatist februari 1932, s. 93).

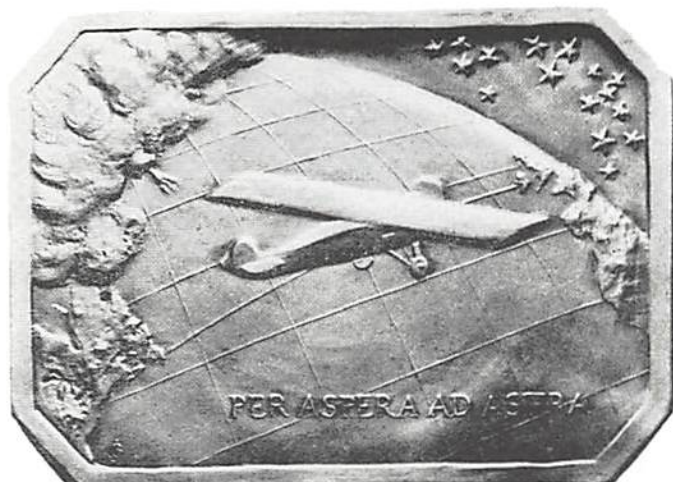
4. Medalj utgiven av den franska regeringen och präglad vid La Monnaie i Paris. Medaljen som mäter 68 mm i diameter präglades i guld, silver och brons. Konstnär är fransmannen Georges Henri

Prudhomme. Ett exemplar i guld överlämnades till överste Lindbergh. Den latinska texten på medaljen hade utarbetats av L'Académie française. (*The Numismatist* oktober 1927, s. 624-25).

KMK inv.nr 19 538.

5. Bronsmedalj utförd av Edouard Pierre Blin, fransman verksam i Paris. Utgivare var Henri Teterger, Paris. Medaljen mäter 67 mm i diameter (*The Numismatist* oktober 1927, s. 624). KMK inv.nr 23 184:269.

6. Medalj präglad hos Whitehead & Hoag Company, New Jersey, 82 mm i diameter. Konstnär är Julio Kilenyi, New York City. Medaljen utfördes på beställning av Lindberghs sponsorer i St Louis. Två tusen medaljer präglades i brons och

skickades till museer i t ex Förenta staterna, Frankrike, Storbritannien och Belgien. Tre medaljer präglades i 14 karat guld. Ett exemplar överlämnades till Charles Lindbergh, ett gick till Lindberghs mor och ett till presidenten Coolidge. Tjugofem medaljer präglades i silver och överlämnades till ambassadör Herrick, kungarna av Storbritannien och Belgien, den franske presidenten, borgmästaren i Paris och till andra betydelsefulla personer (*The Numismatist* juli 1927, s. 398-99). KMK inv.nr 19 121 (gåva av Robert Robertson, Brooklyn, New York City).

7.

7. Plakett präglad i guld, silver och brons på beställning av The Aeronautical Chamber of Commerce, New York City. Plaketten mäter 64x89 mm. Charles Lindbergh erhöll denna plakett i guld 1929, två år efter flygningen över Atlanten (*The Numismatist* augusti 1929, s. 508).

8. Medalj utförd av Charles L. Hinton och präglad hos Medallie Art Company, New York City, 68 mm. Konstnären var verksam i Bronxville, New York City. Han lär ha gjort modellen till medaljen utan tanke på att det skulle bli en färdig prägling. Han var lärare vid National Academy of Design och vid Cooper Union, båda i New York City. Medallie Art Company hade från sekelskiftet och

9.

8.

10a.

10b.

11.

fram till 1927 präglat 9/10 av alla medaljer i Förenta staterna. Hintons medalj präglades i brons (\$1.50), silver (\$5.50) och 14 karat guld (\$95.00). Medaljen finns omnämnd i en notis i *The Numismatist* mars 1928, s. 150f samt i en försäljningsannons i samma tidskrift.

9. Bronsplakett med ögla för band; utformningen kan närmast beskrivas som en resväska. Medaljen, som är ensidig, har präglats hos The Whitehead & Hoag Co, Newark, New Jersey.

14.

10a. Lyckojetong av förgylld brons, tillverkad hos The Whitehead & Hoag Co. Den är benämnd *LUCKY LINDBERGH COIN*. KMK inv.nr 19 121.

10b. Lyckojetong av förgylld brons, tillverkad hos The Whitehead & Hoag Co, New Jersey. Den har texten *SPRINGFIELD VERMONT JULY 26 - 1927*. KMK inv.nr 19 121.

11. Bronsmedalj utgiven av Ryan Aeronautical Company i St Louis, 62 mm. Tillverkare är Medallie Art Company i New York City 1967. Detta exemplar har tilldelats Gunnar W. Lundberg, föreståndare för Tessinstitutet i Paris och av denne skänkts till KMK. KMK inv.nr 30 144.

12. Bronsmedalj med band (rött / vitt / blått) och bronsribba. Medaljen, som är olikformad, har måtten 50x40 mm.

Medaljen tillverkades till en mottagning som anordnats av borgmästaren i New York, James J. Walker. Naturligtvis var även Charles Lindbergh närvarande. Medaljen är präglad hos Dieges & Clust i New York.

Not. Det lär finnas en artikel av A.R. Slabough som behandlar Lindberghmedaljer. Artikeln heter *1927 - Lindbergh's flight - 1967* och är publicerad i *The Numismatic Scrapbook Magazine* 1967, vol. 33, nr 5, s. 857-867. Tyvärr har inte författarna haft tillgång till denna artikel. □

Vägvisare för resande i Sverige

efter de bästa källor utarbetad
för Söndags-Nisse
af

Bådecker d. y.

(Första oförändrade upplagan.)

Göteborg.

Beträffande pänningeförhållandena torde det få anmärkas att nu för tiden lär stadens största myntsamling finnas på dess museum, där i öfrigt förvaras åtskilliga gamla minnen från dess storhetsdagar.

Åtskilligt folk påstår att detta beror på att kammarherre Lagerberg, som ordnat det hela, fått Råda.

Notis i Söndags-Nisse 1894. Bilden visar museimannen, kammarherre Lagerberg. Han var en av initiativtagarna till Svenska Numismatiska Föreningen och skapare av myntkabinetet i Göteborg. Han bodde på Råda.

Hur försälldes Svenska Numismatiska Föreningens medaljer vid sekelskiftet? Jo, genom att man satte in annonser i dagspressen. I en stockholmstidning från 1898 finns en liten annons över föreningens medalj till Oscar II: s 25-års regeringsjubileum. Ombud vid försäljningen var den kände medaljforskaren B. E. Hyckert!

Konung Oscars jubileum.

Svenska Numismatiska föreningens Minnespenning öfver Konung Oscars 25-års regeringsjubileum säljes genom undertecknad. Den är 53 mm. i diameter (den s. k. 16:e storlekon) och kostar i silver 10 kr., i brons 4 kr. Den expedieras till landsorten portofritt efter insänd likvid eller mot postförskott.

B. E. Hyckert, Stockholm, N° 88 B Drottninggatan, 2 tr. upp.

Besvär, harm och oro

I *NNUM* 1994:3, s. 50-53 har undertecknad beskrivit hur riksantikvarien Bror Emil Hildebrand arbetade för att skapa ett museum vid Skeppsbron i Stockholm. Detta museum, som skulle inrymmas i det s.k. Ridderstolpeska huset, skulle innehålla Kungl. Myntkabinetet och de förhistoriska samlingarna, dvs det som senare skulle bli Statens Historiska Museum. Huset kunde tas i bruk 1845.

Det kan emellertid vara av intresse att ytterligare belysa detta arbete och den sinnesstämning som Hildebrand befann sig i vid den här tiden. Han var tämligen ensam med sina museiplaner och motståndare fanns det gott om som tex Johan Henrik Schröder i Uppsala. Trösten fanns dock alltid i vänskapen med Christian Jürgensen Thomsen i Köpenhamn. De träffades inte så många gånger, men brevväxlingen dem emellan varade under nästan 35 år.

I ett brev till Thomsen (19 januari 1844, Antikvarisk-topografiska arkivet, Stockholm) skriver Hildebrand en del om arbetet med att få fram de nya museilokalerna: *Kostade mig mycket besvär, mycken harm och oro. Han fortsätter med orden: Jag har härigenom ådragit mig fiendskap, så att gamla bekanta knappt vilja helsa, då vi mötas. Men jag oroar mig icke det ringaste häröfver. De må gerna spara sina hattar och svära öfver mig, blott jag får huset. Värre vore det om jag skulle råka i tvist med personer, för hvilka jag hade aktning. Detta har dock sällan inträffat.*

I detta innehållsrika brev fortsätter Hildebrand med en beskrivning av sig själv: *Jag står dock i en lycklig ställning och kan derföre både säga och arbeta fram åtskilligt som mängen annan skulle hafva betänkande vid. Jag har en aflöning, som visserligen är knapp, men som sätter mig i stånd att icke behöfva bedja om pengar. Jag har icke någon titelsjuka, och tager aldrig emot någon sådan benämning som ej åtföljer min tienst. Jag har hunnit det mål jag önskat och fikar icke efter något annat. Jag blandar mig, så litet jag kan, i affärer, som ej angår min befattning och har derföre alltid den glädjen att se, att man ej tror mig handla af egennyta. Detta är, som jag tror, enda skälet, hvarföre jag fått åtskilligt igenom, som jag knappt hade väntat.*

Brevet avslutas med följande rader: *Hos mig står väl till. Min hustru har allt sedan vi gifte oss icke varit fullkomligt frisk; men hennes sjukdom är ej besvärlig, hvarken för henne eller hennes omgifning. Min son – han har fått namnet Hans efter min ädle, vördnadsvärde vän, Landshöfd. Järta – är nu en stor man. Ehuru blott 21 månader gammal är han större än många 3 års barn. Han har nästan aldrig varit sjuk. Nu först börjar han tala någorlunda redigt. Han utgör min stora glädje.*

I sitt nästa brev till Thomsen (2 februari 1844) skriver Hildebrand: *Mitt arbete i Myntkabinetet förefaller mig otacksamt, när jag tänker på samtiden; men så tröstar jag mig dermed att det är framtidens arfvedel jag vårdar, och kanske skall en annan generation erkänna att jag icke arbetat utan ändamål.*

Dessa brev är naturligtvis av privat karaktär, men de ger oss en fin bild av hur numismatikern och medaljkännaren Hildebrand uppfattade sig själv och sin omvärld.

IW

Guldförande zinktak!

I en svensk dagstidning år 1893 finns det en notis som väcker läsarens intresse. Den handlar om hur man i Philadelphia i USA återvinner guld på ett märkligt sätt. Hur det är med sanningshalten får var och en bedöma.

Tretusen dollar för det från ett kyrktorn avrivna zinktaget var säkerligen ett mycket högt pris 1893. De som tagit ned det gamla korroderade zinktaget från Tabernakelkyrkan i Philadelphia gjorde emellertid en god affär! Flera år tidigare hade man nämligen avskrapat den oljefärg med vilken denna kyrkas torntak var överstruket. Då gjorde man en vinst av 5000 dollar i guld. Det beräknades därför att det gamla zinkblecket också innehöll minst lika mycket guld.

Guld genom skorstenen

Orsaken till denna guldavlagring var ganska ovanlig. Den härledde sig nämligen från det i närheten befintliga myntverket. Då guld smältes och sedan präglas till mynt, så förflyktar en ej obetydlig del. Det i luften försvinnande guldet uppstiger därefter med röken genom skorstenen och sjunker snart ned igen, då det kommer i beröring med den yttre luften. Mycket av detta förflyktade guld föll ned på taket av själva myntbyggnaden. Detta skedde i så stor mängd, att ämbetsmännen vid myntverket var ålagda att vid varje regnfall låta uppsamla det från tak och ur rännorna nedrinnande regnvattnet i ämbar och kar. Dessa uppsamlingskärl stod i förbindelse med myntverkets källare. Det uppsamlade vattnet silades sedan genom såll och ylletyg för att komma åt guldet. Trots alla omsorgsfulla uppsamlingsprocesser förde ändå vattnet årligen med sig en till tusentals dollar uppskattad guldmängd ned i Delawarefloden. Sopor inom myntverket tillvaratogs lika omsorgsfullt som regnvattnet. Dessa sopor såldes årligen till högstbjudande.

Men det guld som hamnade utanför myntverkets område, som tex kyrkans zinktak, kunde den amerikanska staten inte komma åt. JW

”blifwit funnit en hop silfwer”

”Androgs at på Synnerby kyrkiogård i Kolltorpa graf blifwit funnit en hop silfwer om 28 lod, och samtyckte herr Baronen och Ryttmästaren Rehbinder nu såsom tilförne, at bemålde silfwer må höra til kyrkian och deraf göras en oblat-ask”

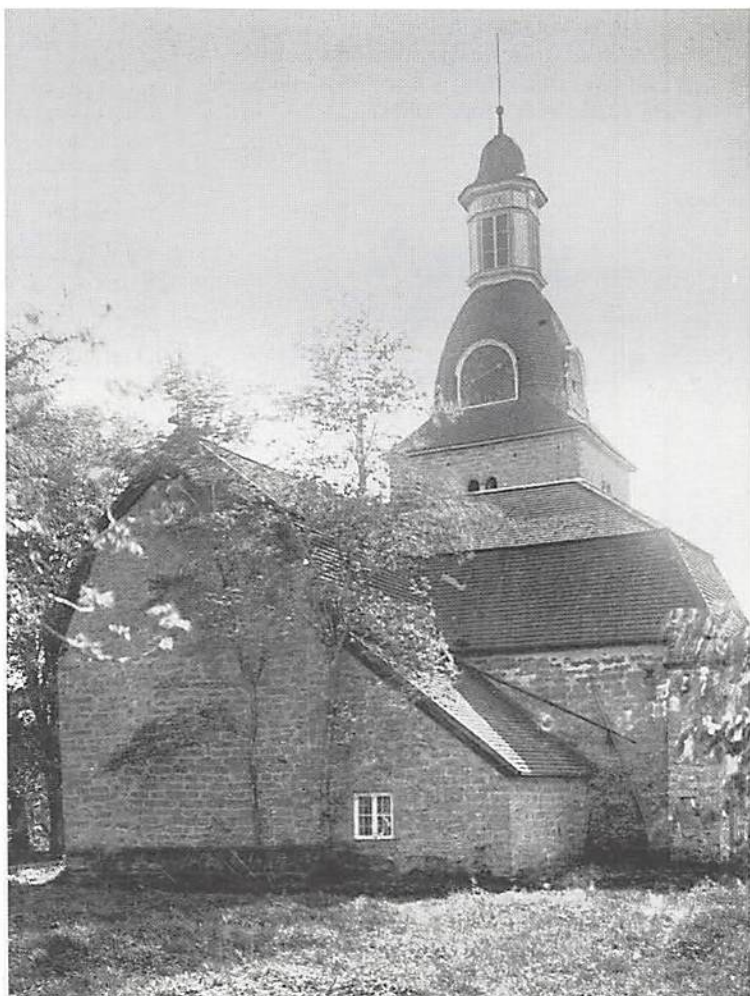
Citatet är hämtat ur en av Synnerby församlings kyrkoböcker från år 1738 (se Carl-Martin Bergstrand s. 52).

Ryttmästare Rehbinder kände uppenbarligen inte till gällande lagstiftning angående fornfynd eller så ansåg han att skatten egentligen tillhörde honom och hans släkt eftersom den hittats i en till Kålltorp gård tillhörig grav.

Av det ovan citerade förstår man att det rör sig om ett skattfynd funnet i en grav. Handlar det om ett myntfynd antyder vikten, 28 lod d.v.s. 368 g, att det i så fall måste ha rört sig om en ganska ansenlig mängd mynt, naturligtvis beroende på vil-

ken sorts mynt det handlar om. Om det var medeltida mynt bör det ha varit en tämligen stor skatt.

Stora Kålltorp var en herrgård i Gerums socken. Gården ägdes av Rutger Reinhold Rehbinder (1700-69) på 1700-talets början. Rehbinder var gift med sin mors kusin Magdalena Charlotta Soop. Gården Kålltorp tillhörde sedan länge släkterna Soop och Swan. I *Berättelse om Adelige grafvar* (manuskript i ATA) beskrivs ”En outhögd grafsten, på Synnerby Kyrkogård, icke långt ifrån

Synnerby gamla kyrka i Västergötland.

År 1728 hittades "en hop silfver" i Källtorps grav. Silvret förvandlades till en oblatask. Denna oblatask skänktes till Synnerby kyrka år 1746.

vapenhuset, med uthuggne twänne wapen, det ena med 3 Liljor och kringhängande Löfwärck, det andra med en hiort uti hiertwapnet...". Inskriptionen lyder: "Härunder hwilar den Ädla och Wällbördiga Arfwid Swan til Källtorp... och är sedan begrafwen hos sin Ädla och Wällbördiga Kierstin Ribbing..." Om det är denna grav som omtalas som "Kolltorpa graf" är okänt. Det fanns förmodligen fler gravar som hörde till denna gård.

Synnerby ligger inte långt från Skara och har ett centralt läge i en uppodlad bygd. Om kyrkan sägs att det var en delvis medeltida korskyrka av sten. En runsten finns inmurad i väggen till sakristian i den nya kyrkan.

När fyndet gjordes var Petrus Synnerberg (1691-1748) kyrkoherde i socknen. Han hade tillträtt tjänsten året innan. Komminister var

Sven Hernvall (1715-41) och Andreas Northman (1716-58) var pastor. Man kan tänka sig med vilken glädje och tillfredsställelse de beställde en fin oblatask till kyrkan.

Vid utställningen av kyrkligt silver från Skara stift i Skara 1913 fanns en oblatask (nr 160) utställd. Den har löst lock och en vikt motsvarande 16 lod. Asken skänktes år 1746 till Synnerby kyrka. Den har Lidköpings stämpel samt silversmeden Christian Gers initialer. Detta är troligen den oblatask Reh binder, genom skattfyndet, skänkte till Synnerby kyrka. Vikten motsvarar emellertid inte skattens vikt, vad hände med de återstående 12 loden (ca 158 gram) silver? Kanske gick en del till silversmedens arbetslön.

Litteratur

Bergstrand, Carl-Martin: *Kulturbilder från 1700-talets Västergötland*. Lund 1933.

Utställning af Kyrkligt silver från Skara stift. Juni 1913. Katalog 1913.

Northman, Andreas: *Berättelse om Adliga grafvar*. Manuskript i ATA.

Elgenstierna, Gustaf: *Den introducerade svenska adelns ättartavlor*. Stockholm 1931.

EW

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nålmärken

Öppettider
Vardagar 10.00 - 18.00
Lördagar 10.00 - 14.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
Fax. 08-411 52 23

SVENSKA NUMISMATISKA
FÖRENINGENS

MEDLEMSNÅL

kan rekvideras från kansliet!
Pris: 35 kr + porto

Tolvåring dödar varg och blir belönad

Den 11 april 1827 hade bönder, drängar och pigor samlats i Ringarums kyrka i Östergötland. I första hand var de där för gudstjänsten som hölls av prästen P.U. Stenkula. Men de var också där för att bevittna belöandet av en tolvåring pojke.

När gudstjänsten var över gick torparsonen Anders Peter Månson i Sjöbo från Grimsums ägor fram till kyrkans kor. Med sig hade han sin far. Nu uppläste prästen en märklig berättelse om hur pojken attackerats av en varg och hur han lyckades enbart med händerna döda den.

Ryktet om denna händelse spreds vida kring. Karl XIV Johan fick höra talas om pojkens mod och Kungl. Patriotiska Sällskapet beslutade därefter att överlämna en belöning. Den lämpligaste belöningen ansågs vara en penninggåva på 16 riksdaler 32 skilling banko.

Berättelsen om den modiga pojken publicerades i Post- och Inrikes Tidningar 23 april 1827.

IW

Arvet i marmeladburkarna

Det finns människor som inte litat på bankerna.

I en notis i Svenska Dagbladet 15 april 1987 berättas om en sådan person. Det rör sig om en dansk änka som inte ville placera sina pengar på bankbok utan föredrog att gömma arvet efter sin man hemma i huset. Med hjälp av en granne murade hon in 480 tusenlappar, nedstoppade i tre marmeladburkar, i källarväggen. Varje gång hon behövde pengar kallade hon på grannen, fick källarväggen nedriven för att direkt efter inmura burkarna igen. Utan att änkan märkte det passade grannen på att förse sig själv med 100 000 kronor. Sedan tipsade han en kamrat som hämtade sig en burk med 63 000 kronor från källarväggen. Ryktet om marmeladburkarna spred sig. Polisen larmades och hela historien rullades upp.

Tyvärr fick änkan ytterligare problem eftersom hon drabbades av dryga efterräkningar i form av arvskatt.

IW

Kungl. Myntkabinettet

Sveriges Ekonomiska Museum

Slottsbacken 6

Stockholm

UTSTÄLLNINGAR

All världens pengar

Museets utställningar inleds med ett ämne som berör alla – pengar! I olika temadelar som tex "Vad är pengar?", "Myntets början", "Makten över pengarna" och "Pengar i krig" beskrivs pengarnas spännande historia under mer än 2.500 år. Och naturligtvis Sveriges mynt!

Rikets finanser

Visste ni att Sverige har världens äldsta centralbank? Historien om Sveriges Riksbank, affärsbankerna, börsen, försäkringsbolagen mm ingår i denna mycket moderna utställning som skildrar idéer, institutioner och förlopp i den svenska ekonomiska historien från 1600-talet och framåt.

Spara i bössa och bank

Människan har alltid sparat! Här är historien om hur vi sparade innan bankerna fanns. År 1820 inrättades den första sparbanken i Sverige – här finns berättelsen.

Summa summarum

Pengar i lek, saga och verklighet är ett av ämnena för detta rum som är ägnat till barn och ungdom. Här får vi nya aspekter på detta eviga tema. Ett sjunket skepp med en äkta sjörövarskatt finns också.

Medaljkonsten

Vem har väl inte hört talas om nobelmedaljen? Medaljens mer än 500 år långa historia är temat för detta rum. Här visas de finaste svenska medaljerna, fantastiska klenoder, renässansmedaljer och Gustav III:s historia.

Museets öppettider

Tisdag–Söndag	10–16
Måndag	Stängt

ANNAN VERKSAMHET

Museibutik

I entréhallen finns butik med försäljning av smycken, souvenirer, vykort och litteratur med anknytning till museets samlingsområden. *Tel. 08-783 94 42.*

Konferens- och festlokaler

Kungl. Myntkabinettets hörsal är fullt tekniskt utrustad och har plats för 70 personer. Lovisa Ulrikas bibliotek utgör ett exklusivt sammanträdesrum med plats för 14-18 personer. Två mindre grupprom för 4-8 personer finns också på samma plan. Entréhallen med dess vackra kalkstensgolv och ockragula väggar lämpar sig väl för cocktails, mottagningar, dans och andra festligheter. *Tel. 08-783 94 25.*

Myntkrogen, museets restaurang och café

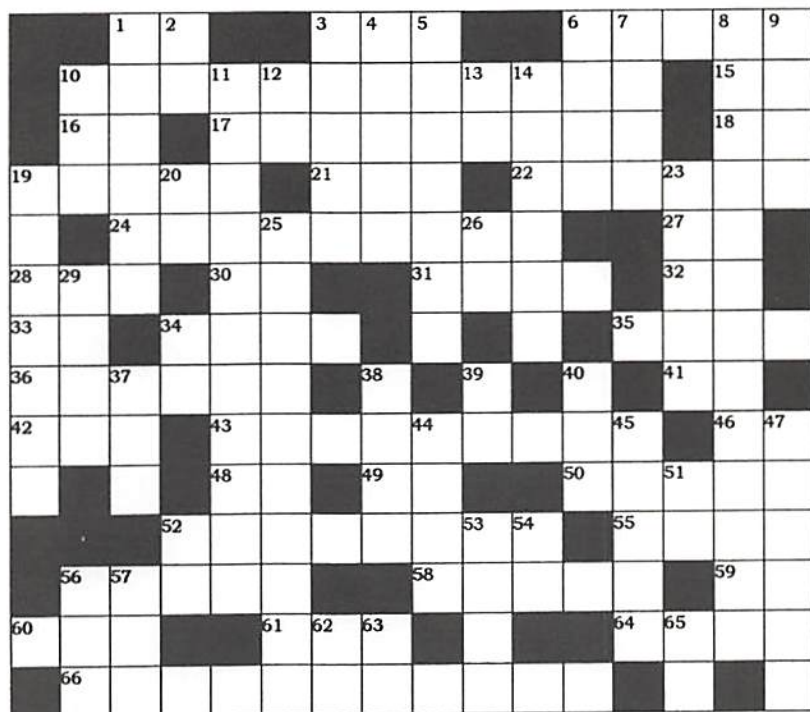
Myntkrogen drivs i restaurang Leijontornets regi. Lokalen rymmer 60 personer och har fullständiga rättigheter. Under museets öppettider serveras husmanskost och lättare rätter. Kvällarnas festväningsverksamhet ger chansen till mer exklusiva rätter tillagade på förstklassiga råvaror. *Tel. 08-10 45 90.*

Numismatiskt korsord 2

Så var det dags för ett numismatiskt korsord igen. Det förra var infört i SNT 5/94. Även denna gång har Anders Lindbom i Västerås konstruerat det. Vi på redaktionen önskar alla läsare och lösare en trevlig och med korsord och SNT ivrigt sysselsatt påskledighet! Lösningen presenteras i nästa nummer.

2011-33

Konstruktör: Anders Lindbom

Vågrätt:

1. Metall för stampavslag – kemisk beteckning.
3. Samlar lottor.
6. Småpengar i Grekland.
10. I denna stad reciderade den bank som var först i Sverige med 500-kronorseddlar.
15. By nära Julita.
16. På pollett från sågverk vid Ångermanälven.
17. Existerade officiellt i Norden mellan åren 1875-1947.
18. Företag med präglade kreditbrickor i mässing.
19. Italiensk liberal politiker i landsflykt undan fascismen.
21. Nybörjarutrustning, sk "beginners...".
22. Är pannkakstillverkning.
24. Hyvlas bort.
27. Blev inte av i Stockholm år 2004.
28. Administrerar studiemedel.
30. Kanske i adressen.
31. Tillverkade räknesnurror.
32. Truckfabrikat.
33. Tävling med kompass.
34. Är det att samla mynt.
35. Mynt i Portugal fram till 1910.
36. Står "B" för på ungerska B-pengösedlar.
41. Loco citato.
42. Fyr i Bottenhavet.
43. Metod att skydda järnmynt mot korrosion.
44. Karolinska sjukhuset.
48. Använder man vid cirkelberäkningar.
49. Smälter vid 1064 grader Celsius – kemisk beteckning.
50. Står det på spelpenning med dödskalles.
52. Förekommer på moderna utländska sedlar för att försvåra förfälskning.
55. Gammalt namn på Thailand.
56. Stryk.
58. Är en myntsamling ur praktisk synvinkel.
59. Kör tunnelbana i Eken.
60. Fick man för en ångsluppollett.
61. Stjärtgroddjur och i slutet av vår huvudstad.
64. Kan man "lodrätt 62".
66. Sådana mynt är det inne att samla.

Lodrätt:

1. Laddad partikel.
2. Pollinerare.
3. Sammanfoga trälådor.
4. Valspråks-språk.
5. Läderklädda stålhäst-ryttare.
6. Här handlar man med "Att".
7. Känd dame.
8. Bestod danskt "stikmont" från 1940-talet av.
9. Fint möbelvirke.
10. Fibrer i müslin.
11. I början av 1800-talet utdelades en belöningsmedalj "För befrämjad vaccination". Mot vilken sjukdom?
12. Språk på schemat.
13. Pitis-mynt är av denna metall – kemisk beteckning.
14. Skulle prästen ha.
19. Fartyg som förläste utanför Sydafrika med plåtmynt ombord.
20. Med eller utan hakar på enkrona från 1945.
23. Guldmynt och svensk industriman.
25. Växer kanske i Kungsängen.
26. Ort vid Stora Le.
29. Kol-mått på brukspollett.
34. Kör numera mest skarvlöst.
37. Kunde man förr få i form av polletter.
38. Lina på båt.
39. Kan mynt vara utan.
40. Statlig värdemätare.
44. Byter vi kanske kronan mot.
45. Görs det på raksträckorna.
47. Myntorten och bakverket.
51. Positivt svar i Madrid.
52. Bruntes vinterfoder.
53. Svenskt flicknamn, indiskt mynt.
54. Jungfru.
56. Gör "kul" produkter.
57. West i efternamn.
62. Kan man ligga i.
63. Medicinvikt.
65. På polletter från svenska värdshus angavs ofta mängden av denna vara i "stop".

Nytt om böcker – recensioner

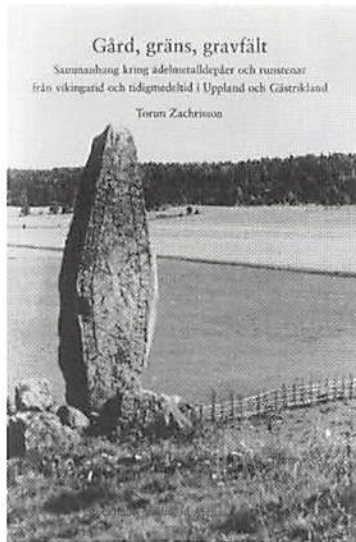
Torun Zachrisson: Gård, gräns, gravfält. Sammanhang kring ädelmetalldepåer och runstenar från vikingatid och tidigmedeltid i Uppland och Gästrikland. Akademisk avhandling för filosofie doktorsexamen. Häftad, 411 s., 104 s/v ill., teckningar, kartor och diagram. Säljs genom Stockholms universitet. Stockholm Studies in Archaeology nr 15. Stockholm 1998. ISBN 91-7153-695-7.

Torun Zachrissons doktorsavhandling ventilerades och försvarades den 30 januari i år vid Arkeologiska institutionen, Stockholms universitet. Avhandlingen rör sig över ett stort antal vetenskapliga discipliner och är av lika stort numismatiskt intresse som arkeologiskt, entnologiskt och språkvetenskapligt.

Avhandlingen är uppdelad i åtta kapitel: *Silvret och det mytiska guldet* behandlar själva handhavandet av silver och guld samt benämningar på pengar, rikeedom och skatter; *Skattsågner och mentalitet* diskuterar offer och värdedepåer, sägner och traditioner angående skatter; *Silver- och gulddepåerna* presenterar källmaterialet; *Den utvalda platsen* tar upp platsen i landskapet och kopplingen till gravfält, bebyggelse och ägo gränser; *Bunden med runor och fästad i sten* behandlar runstenarna, vars text och bild är utgångspunkt för skisserandet av ett historiskt skeende; *Runristningarna i gårdslandskapet* diskuterar huruvida runstenarna har något samband med ägo gränserna och det sista kapitlet *Att förstå silverdepåer genom runstenar* redovisar ett tolkningsförsök samt försöker sätta in människan i sammanhanget. Dessutom finns en katalog, summary, appendix och referenser med förkortningar.

Katalogen innehåller 65 fyndbeskrivningar från Uppland och Gästrikland samt ett bihang med elva osäkra fynd. Här anges fyndomständigheter och rekonstruktion av fyndmiljön. Med glädje kan konstateras att Torun Zachrisson i sitt arbete bland annat använt sig av projektet *Sveriges Mynthistoria, Landskapsinventeringen 4. Myntfynd från Uppland*. Därmed har projektets syfte uppnåtts, att främst vara utgångspunkt och vägledning för fortsatt och fördjupad forskning kring myntfynden.

Appendix innehåller ett flertal tabeller med olika infallsvinklar över de i katalogen presenterade fynden. I avhandlingens titel framgår ämnets syfte och mål: att finna ett sammanhang mellan silverdepåerna och runstenarna samt det omgivande landskapet. På vägen till detta mål har författaren halkat in på flera andra intressanta områden. Därmed har författaren

visat hur viktigt det är att inte envist hålla sig till ett spår utan att även följa en del sticspår för att genom dessa kunna ge en mer fullständig bild av den möjliga bakgrunden till ett skeende i vår förhistoria.

Det har, ur allmänvetenskaplig synpunkt och dessutom ur språklig synpunkt, varit en njutning att läsa *Gård, gräns och gravfält*.

EW

Den 16 april
käserar Torun Zachrisson
med utgångspunkt från sin
avhandling i
Kungl. Myntkabinettets
hörsal. Se sid. 51.

Boken finns att köpa i Kungl. Myntkabinettets butik. Pris 200 kr.

COMMENTATIONES DE
NUMMIS SAECULORUM
IX-XI IN SUECIA REPERTIS
NOVA SERIES NR. 9

BRITA MALMER

The Anglo -
Scandinavian
Coinage
c. 995 -
1020

635 s. varav
142 planscher
Pris: 850:- inkl. moms.
Exp. avg. och porto tillkommer.

Beställningar:

NUMISMATISKA
FORSKNINGS GRUPPEN

Bollhusgränd 1B
111 31 Stockholm
Tel: 08-674 77 50
Fax: 08-674 77 53

Kungl. Myntkabinettet
Slottsbacken 6

Vitterhetsakademiens
biblioteks
numismatiska boksamling

Torsdag kl. 13-16

Bibliotekarie

Carina Bergman

tel. 08-783 9126

Nya sedlar

USA

Förenta staterna fortsätter förnyelsen av landets sedlar. Under hösten 1997 började därför Federal Reserve System, Washington D.C. utge en ny 50-dollarsedel. Tidigare utgiven 50-dollarsedel fortsätter att vara lagligt betalningsmedel men kommer successivt att försvinna ur marknaden vid inlösen.

Storlek: 156 x 66 mm
Framsida: porträtt av presidenten Ulysses S. Grant (förstorat)
Baksida: avbildning av U.S. Capitol
Vattenmärke: porträtt av Ulysses S. Grant
Färg: grön

Microtext: På framsidan i kantbården till höger och vänster finns ordet "FIFTY" repeterat. På Ulysses S. Grants krage finns orden "THE UNITED STATES OF AMERICA". Det finns ingen microskrift i linjen runt porträttet. Säkerhetstråden är inlagd till höger om porträttet. Vid belysning i UV-lampa blir tråden gul.

Sedeltryckaren Peter Momma

Våra sedeltryckare är ofta tämligen anonyma personer. En av de första här i landet var Peter Momma. Han var född 1711 på gården Harg vid Nyköping, där den ursprungligen från Nederländerna inkomna släkten sedan mitten av 1600-talet bedrivit mässingstillverkning och annan bruksrörelse. I Nederländerna lär släkten fortfarande finnas kvar men den svenska borgerliga grenen utdog på manslinjen med Peter Momma själv 1772 och på spinnsidan med hans dotter Elsa 1826. En del av släkten Momma adlades under namnet Reenstierna.

Peter Momma inträdde först i Kungl. kansliets tjänst men fattade under en utrikes resa intresse för boktryckerikonsten, som han lärde i Holland. Efter sin hemkomst inköpte han det Wernerska tryckeriet. Han fick omedelbart 1738 fullmakt som kunglig boktryckare. Bland förmåner ingick även 600 daler k.m. i årlig ersättning tillsammans med fri lokal för tryckeriet. I Stockholms äldsta adresskalender från 1728 (*Det florerande Stockholm*) är hans bostad och tryckeri angivet vid *Norrbro*, dvs den gamla bron. Momma anlade

också ett eget stilgjuteri – det första i vårt land – och ett eget pappersbruk. Det då ganska förfallna Kungliga boktryckeriet upparbetade han högst betydligt och fick som erkänsla titeln direktör.

För alla sedelintresserade står han som mästare till våra första banksedlar på fasta valörer. Med en i bankens hus vid Järntorget inrättad tryckpress och med hjälp av gesäller, som skulle vara *Banquen med ed förbundne till trohet*, framställde han från 1743 sedlar på 36 och 24 daler kopparmynt ävensom småsedlar på 12, 9 och 6 daler. Ersättningen utgick med 9 daler kopparmynt per ris (ursprungligen från det arabiska ordet *rizma* "packe papper") av de större sedlarna, vilka som sagt trycktes bakom bankhuset, och 6 daler för de mindre, som fick tryckas på egen officin, Kungliga tryckeriet – det var tydligen inte så noga med kontrollen på den tiden.

När bankens pappersbruk i Tumba 1758 började sin verksamhet, fick Momma ytterligare uppdraget som dess förvaltare med den då högt ansedda titeln bankokommissarie.

IW

HÅKAN WESTERLUND

MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Spec. sedlar

Betalar bra för sedlar före 1930

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
TEL 08-411 08 07

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(*uppgiv samlarområde*)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel och fax 046-14 43 69

Utställning

Silverskatten från regalskeppet Kronan

Den 1 mars 1998 invigdes den nya utställningsdelen *Silverskatten från regalskeppet Kronan* på Kalmar läns museum av museichef Maria Malm-löf. Skatten är placerad i kronan-utställningens skattrum, där sedan tidigare guldmyntskatten visas.

Kalmar läns museum, Box 104,
391 21 Kalmar

Besöksadress: Skeppsbrogatan 51
Tel: 0480/563 00; Fax: 0480/563 32

Utställning

Karl XIV Johan

är ämnet för en utställning som i vår öppnas på Kungl Slottet i Stockholm, närmare bestämt i Kungl Husgeråds-kammarens lokaler (ingång genom västra valvet, samma som till de kungliga våningarna, men på nedre botten). Den har tillkommit på initiativ av grevinnan Sonja Bernadotte af Wisborg och skall hösten 1998 gå vidare till Mainau. Under 1999 visas den på Akershus (Forsvarsmuseet) i Oslo. En omfattande katalog med parallelltexter på svenska och tyska kommer ut, försedd med inledande kapitel om Karl Johan av franska, tyska, norska och svenska experter. Även medaljer och mynt ingår i utställningen, en del ur H. M. Konungens samling samt därtill utlånade av privatpersoner. Mycket är givetvis ur slottssamlingarna. Invigningen äger rum den 19 maj och dagen därpå är utställningen öppen för allmänheten. □

Läsekretsen

Nyprägling?

Maria Theresia-dalern er en fantastisk mønt. Det bliver nok aldrig ked-sommeligt at læse om den. Og de fleste møntsamlere har en, trods mønten måske slet ikke hører til samlerens område.

Spændende var da også at læse artiklen i SNT 1, 1998 side 13, men billedteksten med ordet "Nyprägling" bryder jeg mig ikke om. Ordet nyprägling betegner i min terminologi en mønt eller medaille som til glæde for samlere er nypræget. Det kan der - ihvertfald så længe mønten cirkulerede i Etiopien - ikke være tale om. Her bør anvendes betegnelsen antedateret eller baguddateret mønt.

Danske speciedalere for Slesvig-Holsten med årstallet 1808 prægedes med uændret årstal indtil 1812. Aldrig har nogen villet kalde sådanne mønter for nyprægede. Ej heller danske kobberskillingen 1771, som med dette årstal prægedes i en femten års periode, vil få prædikateret nypræg.

Enhver Maria Theresia-daler præget på et tidspunkt, hvor mønten endnu cirkulerede, bør således heller ikke betegnes som nypræget. Anderledes stiller forholdet sig med de sidste 30 års udmøntninger. Her vil jeg dog mene, at møntens enestående historie i den globale numismatik giver den et særpreg, som bør ophøje de nu prægede stykker til stadig at betegnes antedaterede mønter og ikke til det noget derangerende udtryk: nypræg.

Jørgen Sømød

BÖCKER KÖPES OCH SÄLJES!

- Lista på numismatisk litteratur kan erhållas.

Besöksadress: Tegnergatan 14
Torsdagar kl. 15.00 - 18.00

BOK & ANTIK AB

Box 6078, 187 06 Täby.
08-510 128 18

*Penningen gör
fattig och rik,
men döden gör
var man lik.*

Auktioner

April:

- 1-2 Sydney, Noble
- 18-19 Stockholm, B. Ahlström
- 27-30 Frankfurt, Peus

Maj:

- 5 Stockholm, Myntkompaniet
- 6-8 München, Hirsch
- 9 Helsingfors, Holmasto
- 25-27 Zürich, Leu Numismatik

Juni:

- 6 Long Beach, Ponterio
- 13 Bruxelles, Elsen

Juli:

- 8-9 Melbourne, Noble

Mässor

April:

- 25-26 Helsingborg, Frimynt-98
- 25-26 12th European Paper Money Bourse, Valkenburg, Netherlands

Sparbössor.

Hvit 9 kr.
Føregyld 12 kr.

Annons i en stockholmstidning 1907.

**Strandbergs Mynthandel AB
&
Aktiesamlaren AB**

köper och säljer

Mynt, sedlar, medaljer, ordnar
Gamla aktiebrev, äldre handlingar m.m.

Arsenalsgatan 8C, Box 7377
103 91 Stockholm
Tel: 08-611 01 10, 611 58 20
Fax: 08-611 32 95

Svenska och skandinaviska mynt
och sedlar.

Stor sortering av utländska
jubileumsmynt, årsset samt småmynt.
Euro-utgåvor, polletter och medaljer.

Prislistor gratis.

NORRTÄLJE MYNTHANDEL

Box 4, 761 21 Norrtälje
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

INTERNETADRESS:
<http://www.nmh-mynt.a.se/index.htm>

**INTERNATIONELLA
AUKTIONER**

FORTLÖPANDE INLÄMNING
TILL VÅRA 3 ÄRLIGA AUKTIONER

2 öre brons 1949 "PROV"
mfl säljes på auktion 9 maj 1998

Beställ katalog! Prenumeration 125 kr för
kommande 3 kataloger.
Enstaka exemplar 50 kr. Pg 1212-0.

GRATIS RÅDGIVNING!
08-678 32 17
FAX 08-678 19 39

MYNTKOMPANIET

Birger Jarlsgatan 8, 3 tr
114 34 STOCKHOLM

**KÖPER
SÄLJER
VÄRDERAR**

Kvalitetsauktioner
två gånger per år

**B. AHLSTRÖM
MYNTHANDEL AB**

Normalmstorg 1, 1tr.
Box 7662 103 94 STOCKHOLM
TEL: 08-10 10 10 FAX: 08-678 77 77

**MYNT & MEDALJER
Sveavägen 96**

Box 19507
S-104 32 Stockholm 19
T-Rådmansgatan (uppgång Handelshögskolan)
☎ + fax 08-673 34 23

*Svenska och utländska mynt, sedlar och
ordnar i stor sortering.*

Öppet: vard. 11-18, lörd. 10-14

Bli medlem i

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Årsavgiften är 200 kr.
Som medlem får Du SNT
automatiskt

Du kan också enbart prenumerera på tidningen
Det kostar endast 150:- per år.

FriMynt 98

med

ANTIK & SAMLARMÄSSA
25-26 april 1998 kl 11.00-17.00

*100-talet utställare samlas i
Idrottens Hus, Helsingborg*

**Böcker, antikviteter, möbler,
gamla ting, mynt, frimärken, ur,
smycken, porslin, vykort mm**

Helsingborgsutställningar
Leif E Nilsson AB
Bogesundsgatan 28
256 55 Helsingborg
Tel 042-29 25 60, Telefax 042-29 78 55

Glöm inte **ANTIK 98** 28 juli –
2 augusti, Nordens mest välbesökta
antikmässa med ca 140 utställare

Svenska Numismatiska Föreningen

Swedish Numismatic Society

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS *årsmöte – måndagen den 20 april 1998*

Årsmötet kommer att hållas på Kungl. Myntkabinettet
måndagen den 20 april, klockan 18.00, i hörsalen på museet.

I samband med årsmötet kommer en mindre bokauktion att hållas.

Kungl. Myntkabinettet ligger på Slottsbacken 6.

Årsmötesprogrammet blir följande:

- 16.00 börjar visningen av auktionsföremålen
- 18.00 kommer årsmötet att hållas
- 18.30 auktion på föreningens bokdubbletter, cirka 70 nr
- 19.30 årsmötesmiddag på Myntkrogen

Till middagen är anmälan nödvändig – kontakta föreningens kansli (se adress nedan). Vi bör ha din anmälan *senast* den 16/4. Betalning sker i samband med middagen. Kostnaden för en tre-rätters middag exkl. dryck är 205 kr – inkl. ett glas vin blir priset 250 kr. *Välkommen!*

Register till Numismatiska Meddelanden I - XL!

Inom kort kommer ett register till Numismatiska Meddelanden. Registret är sammanställt av Kjell Holmberg. Alla som använder sig av NM vet att behovet av ett register har funnits länge då del I till XL omfattar drygt 8000 sidor! Registret kommer att saluföras så snart det kommer från tryckeriet. Titta efter annons i kommande nummer av Svensk Numismatisk Tidskrift.

Svenska Numismatiska Föreningen 1873 - 1998 – 125 år i numismatikens tjänst!

Vi vill samtidigt påminna om att de egentliga jubileumsfestligheterna kommer att inträffa helgen 4-6 december med specialutställningar på Kungl. Myntkabinettet, middag etc. En auktion med högklassigt material ur Svenssons samlingar kommer även att hållas. Mer information om detta kommer under hösten.

Svenska Numismatiska Föreningen. Banérgatan 17, 115 22 Stockholm
Tel: 08-667 55 98. Fax: 08-667 07 71. Kansliet är bemannat: Onsd. - torsd. 10.00 - 13.00.
E-post: snf@wineasy.se – Hemsida: <http://www.users.wineasy.se/snf/>